

УДК 929:378 (КДПУ–ЦДПУ)

**СТЕПАН ПЕТРОВИЧ ВЕЛИЧКО– ОСОБИСТІТЬ, ВЧЕНИЙ,
НАУКОВЕЦЬ, ПЕДАГОГ**

Донець Наталія, Соменко Дмитро

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені

Володимира Винниченка, м. Кропивницький, Україна

У статті висвітлюються основні факти науково-дослідної діяльності доктора педагогічних наук, професора, керівника Наукового центру розробки засобів навчання (Лабораторії комп'ютерно орієнтованих засобів навчання), Заслуженого діяча науки і техніки України, почесного професора та багаторічного керівника кафедри фізики та методики її викладання фізико-математичного факультету Центральноукраїнського (Кіровоградського) державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка професора Степана Петровича Величка. Досліджується становлення С.П. Величка, як науковця, як завідувача кафедри та його трудова діяльність.

Ключові слова: С. П. Величко, професор, кафедра фізики.

N. Donets, D. Somenko

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University,

Kropyvnytsky, Ukraine

The article highlights the main facts of research activities of Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Research Center for Development of Teaching Aids (Laboratory of Computer-Aided Teaching Aids), Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Honorary Professor and Longtime Head of Physics and Methods of Teaching Physics. -Faculty of Mathematics of the Central Ukrainian (Kirovohrad) State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko, Professor Stepan Petrovich Velychko. The formation of SP is investigated. Wieliczka, as a scientist, as the head of the department and his work

Key words: S. P. Velychko, Professor, Department of Physics.

Унікальність того, що кафедра фізики та методики викладання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка вже давно є єдиною в Україні, де працює потужна та відома команда методистів, незаперечна. Унікальність кафедри полягає і в тому, що до її складу входять постаті, фаховий авторитет яких підкріплений вагомими результатами науково-практичної діяльності, які постійно розвивали

науковий потенціал кафедри, що пройшли випробування життям [4]. До таких постатей відноситься визнаний серед науковців нашої країни та за її межами багаторічний керівник кафедри – Величко Степан Петрович, доктор педагогічних наук, професор. Зроблене ним на терені теорії та методики навчання фізики вражає масштабністю і різноплановістю. Створення унікальної системи навчального фізичного експерименту, приладів для дослідження фізичних явищ та процесів з оптики, комплекту для спектрального аналізу на голографічних ґратках, програмні засоби для широкого впровадження ІКТ у навчанні фізики, методологія дидактики фізики, створення ґрунтовних монографій та посібників для науковців, студентів та учителів фізики. Ще 1991 р. він нагороджений Почесною Грамотою МОН УРСР, адже під його керівництвом студенти вже тоді виборювали призові місця на ВДНГ Української РСР (1990 і 1991 рр.). Йому присуджена третя премія Республіканської виставки-ярмарки «Розробка нових засобів навчання» (1994), рішенням Міжнародного Правління Соросівської Програми підтримки освіти в галузі точних наук (ISSP) присуджено грант (APU 062013) Соросівського доцента (1996), «Відмінник освіти України» (2000), знак «За наукові досягнення» (2006 р.), медаль Петра Могили (2007), Почесна Грамота Верховної Ради України (2009) та Академії педагогічних наук України (2010), відзнаки МОН, «Заслужений діяч науки техніки» (Указ Президента України від 03 жовтня 2014 року № 751). почесний професор ЦДПУ ім. В. Винниченка (2020), місцевих органів влади, університету [1]. Це далеко не повний перелік наукового доробку вченого за роки науково-педагогічної діяльності.

Характер людини, сила її духу, наполегливість у досягненні мети формуються в дитинстві у батьків, а особливо оточення рідного краю, односельчан, світу та природи. Степан Петрович народився 13 серпня 1947 року в селі Станкувате Вільшанського району Кіровоградської області у селянській сім'ї.

Батько – Петро Сергійович – здобув економічну освіту й майже все життя працював бухгалтером у колгоспі. Любив працювати на землі, дбав про

розвиток села, націлений був на розвиток господарства й в інших селах району, змалку привчав трьох синів до роботи. Ніжна й тендітна мати Ірина Іванівна все життя працювала в місцевому колгоспі на польових роботах. Посівна, збір урожаю і боротьба за нього якраз і лягали на ніжні руки жінок села. Такі люди населяють Вільшанщину – мальовничий, чарівний куточок на карті Кіровоградщини, що славиться землями родючими, водами цілющими, травами, росами вмитими й людьми добрими, працюючими [4].

Засноване село Станкувате в 1773–1774 роках болгарськими переселенцями із села Алфатар (Болгарія), коли близько 400 сімей нескорених болгар (серед них і предки Степана Петровича) звернулися з проханням надати їм притулок, захистити від турків. Їм було дозволено заселяти безкраї південні степи. Тоді виникли назви сіл, де оселились болгары: Добре, Добрянка, Станкувате, Дорожинка.

Тут переплелись і долі, й звичаї, і традиції українські та болгарські. Вони залишили у спадок нетлінні духовні скарби, етнічно-болгарський фольклор, які й сьогодні примножуються й розвиваються. У таких умовах і серед таких людей формувалася особистість майбутнього вченого, який пов'язав свою долю з викладацькою роботою, з вихованням молоді й підготовкою молодих учителів фізики [3].

Після закінчення Добрівської середньої школи Степан Петрович постав перед вибором. Прислухаючись до поради учительки фізики обрав фізико-математичний факультет Одеського державного педагогічного інституту ім. К.Д. Ушинського. Й тут одразу починається проявлятися неспокійна болгарсько-українська вдача. Окрім успішного навчання першокурсник Степан Величко вступає до оперативного комсомольського студентського загону, який здійснював виховну роботу серед молоді: двічі на місяць здійснюються рейди з підтримки правопорядку в м. Одеса, постійне чергування в дитячій кімнаті міліції. Під час навчання на другому й третьому курсах працював вантажником в Одеському порту, на кондитерській фабриці. На четвертому курсі освоїв робочу професію оператора штампувального станка. На літніх канікулах у

складі студенського будівельного загону тричі у 1968–1970 роках їздив на новобудови Тюменської та Курганської областей, де працював каменярем, штукатуром, теслею, керував вузлом з виготовлення бетону. П'ятикурснику доручили викладацьку роботу в Гулянській середній школі Красноокнянського району Одеської області. Там одержав і трудову книжку вчителя фізики після завершення навчання в інституті [3].

Під час роботи в школі проявилися перші бажання Степана Петровича зайнятись науковою діяльністю. Завітавши до Кіровоградського педінституту, С.П. Величко познайомився з людьми особливого ґатунку – І.З. Ковальовим, І.М. Кіліченком, І.В. Поповим – та відчув потребу й бажання серйозно зайнятись науковою роботою. Молодого вчителя взяли на роботу до Кіровоградського педінституту. Степан Петрович працював спочатку старшим лаборантом, потім завідувачем кабінету й навчальними лабораторіями методики навчання фізики. Саме тут проводилися перші дослідження, ставилися нові експерименти й писалися перші статті молодого завзятого науковця.

Науковими доробками Степана Петровича Величка зацікавилися відомі науковці О.І. Бугайов, С.У. Гончаренко, Є.В. Коршак, Б.Ю. Миргородський. Ректорат інституту направив С.П. Величка до аспірантури Інституту змісту і методів навчання АПН СРСР (м. Москва, 1977 р.), яку він успішно закінчив. Був розроблений перший оригінальний комплект для навчальних цілей Степана Петровича із спектрального аналізу і захищена кандидатська дисертація (1980 р.). Молодого кандидата наук обирають старшим викладачем кафедри фізики Кіровоградського педінституту, потім доцентом, а згодом у 1984 році доручають очолювати кафедру загальної фізики та методики її викладання [4].

У 1994 році С.П. Величко вступає на навчання до докторантури в Національний педагогічний університеті ім. М.П. Драгоманова, а в 1998 році успішно захищає докторську дисертацію та знову обирається на посаду завідувача кафедри фізики та методики її викладання КДПУ ім. В. Винниченка.

У січні 2000 року при кафедрі фізики та методики її викладання КДПУ ім. В.Винниченка з ініціативи С.П. Величка й за сприяння директора Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України В.Ю. Бикова (доктора технічних наук, професора, член-кореспондента НАПН України) та його заступника Ю.О. Жука (кандидата педагогічних наук, старшого наукового співробітника) організований Науковий центр розробки засобів навчання, науковим керівником якого став професор С.П. Величко. З 2019 року Науковий центр розробки засобів навчання перейменовано в «Лабораторію комп'ютерно орієнтованих засобів навчання».

Степаном Петровичем розроблено ефективну систему навчальних дослідів для ознайомлення школярів і студентів з основами спектроскопії, голографії та квантової фізики, створено оригінальні нові комплекти навчального обладнання «Універсальний спектральний комплект УСК-6», комплект «Оптика», «Оптика-класика», «Оптична міні-лава», комплект саморобного обладнання для виконання дослідів на основі лазера, установку для вивчення вимушеного випромінювання у He-Ne суміші, прилад для графічного запису деформації, прилад для вивчення газових законів тощо [2].

За час роботи у Кіровоградському педуніверситеті (нині Центральноукраїнському педагогічному університеті) С.П. Величко викладає курс загальної фізики, історію фізики, основи наукових досліджень, постійно читає дисципліну «Методика навчання фізики». Розробив і запровадив у навчальний процес серію спецкурсів: «Організація та керівництво технічною творчістю учнів у школі» та «Виховна робота з фізики в середній школі» (1985–1987 рр.). Авторські спецкурси «Використання лазера у викладанні шкільного курсу фізики» (з 1983 р.), «Практика з шкільного фізичного експерименту» (з 1993 р.), «Використання комп'ютерної техніки у навчанні фізики» (з 2003 р.) і понині успішно запроваджуються у навчальний процес, забезпечуючи ефективну фахову і професійну підготовку майбутніх учителів фізики. Степан Петрович постійно виступає з доповідями про актуальні проблеми дидактики фізики перед учителями м. Кропивницького й області [2].

З 1980 року вчений брав активну участь у роботі з обдарованими до фізики дітьми, був заступником та головою журі обласних, членом журі Всеукраїнських олімпіад з фізики. Степан Петрович неодноразово включався до складу журі, був головою журі обласних і міських конкурсів серед учителів фізики, конкурсу «Учитель року». С.П. Величко є організатором проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції «Методичні особливості викладання фізики на сучасному етапі», що десять років проводилася кафедрою під його керівництвом в Кіровоградському педагогічному університеті (1994-2004 рр.), Всеукраїнської студентської конференції «Фізика. Нові технології навчання» (1999-2014 рр.) та конференції «Засоби і технології сучасного навчального середовища» (з 2001), котра з 2005 року набула статусу міжнародної. Плідно виконує обов'язки наукового редактора. З ініціативи С.П. Величка збірник наукових праць «Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти» зареєстрований 2011 року і видавався до 2017 року як фахове видання з методики навчання фізики, математики та технологій.

Особливої уваги заслуговує та грань діяльності Степана Петровича, що стосується виховання кваліфікованих науково-педагогічних кадрів. Він створив потужну наукову школу, де під його керівництвом знайшли свою реалізацію два доктори та 21 кандидат педагогічних наук. Немає ліку тим, кому в науковому пошуку він допоміг, кого підтримував порадами. Ерудованість, енциклопедична освіченість, вимогливість до себе й своїх колег, надзвичайна працездатність є притягальними. Його розуміють як імениті учені, так і початківці, які досліджують проблеми дидактики й методики навчання фізики.

С.П. Величко за свою багаторічну викладацьку й наукову діяльність підготував більше ніж 640 науково-методичних праць, в тому числі 5 монографій, 2 авторські свідоцтва, більше 60 посібників для учителів та студентів, з яких 48 мають гриф МОН України. Він був керівником спецради із захисту кандидатських дисертацій з теорії та методики навчання фізики в КДПУ імені Володимира Винниченка (2008–2012 рр), членом спеціалізованих

рад в інших ВНЗ. У 2001–2008 роках був включений до складу спецради Д 26.053.03 в НПУ ім. М.П. Драгоманова із захисту докторських і кандидатських дисертацій зі спеціальності 13.00.02 – теорія і методика навчання (фізика), у 2010–2012 рр. входив до складу спецради Д 26.459.01 в Інституті ІТЗН НАПН України із захисту докторських і кандидатських дисертацій за спеціальністю 13.00.10 – ІКТ в освіті, з 2012 р. є членом спецради К 23.053.02 КДПУ ім. В. Винниченка зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Зараз є заступником голови спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій Д 23.053.04 ЦДПУ ім. В. Винниченка [2]. Плідно працюють в університеті організовані за його участі аспірантура й докторантура. Степан Петрович є членом редколегії міжнародного наукового періодичного рецензованого журналу «Modern scientific researches», Мінськ, Беларусь.

Як людина Степан Петрович є багатогранною особистістю. Він займається не лише науково-методичною роботою, а й громадською – С.П. Величко є одним із керівників Кіровоградського громадського товариства «Об'єднання болгар «Нашите хора»». Товариство постійно проводить різноманітні дослідження й урочистості болгар на їх другій батьківщині – Вільшанщині [3].

Не можна не звернути увагу на любов Степана Петровича до рідного університету, кафедри фізики та до колективних зібрань. Кожного разу, коли він приходить до кафедри, в нього з'являється блиск в очах, він хоче творити, працювати, жити та жартувати. Всі, хто знає Степана Петровича, погодяться, що професор в своєму повсякденному житті – дуже проста людина, з якою легко спілкуватися.

Безперечно, так плідно й ефективно працювати допомагає Степану Петровичу сім'я: дружина Валентина Олексіївна, сини Петро та Ігор. Обидва закінчили Київський державний університет імені Тараса Шевченка та є вже визнаними фахівцями з програмування: старший – Петро працює в Амстердамі, молодший – Ігор – провідний програміст українсько-американської фірми в Києві. Неосяжна радість Степана Петровича – це його четверо внуків.

Видатні заслуги Степана Петровича Величка, який став шанованою та видатною людиною нашого університету та фізико-математичного факультету як висококваліфікований науковець, освічений фізик, професійний педагог, невтомний організатор професійного становлення студентів – майбутніх вчителів – через вивчення методики навчання фізики, високо оцінені колективом нашого вишу – 2020 року він отримав звання Почесного професора університету.

Список використаної літератури

1. Величко Степан Петрович [До 40-річчя науково-педагогічної діяльності в КДПУ ім. В. Винниченка]: Бібліографічний довідник. І. В. Сальник, Е. П. Сірик, О. В. Слободяник, Д. В. Соменко. 2-ге вид., виправл. і доп. Кіровоград : ПП «Ексклюзив – Систем», 2013. 100 с.
2. Величко Степан Петрович URL: <https://phm.cuspu.edu.ua/kafedri/kafedra-fiziki-ta-metodiki-jiji-vikladannya/sklad-kafedri/86-velichko-stepan-petrovich.html>
3. Немирович І. В. Доктор педагогічних наук і громадський діяч – український болгарин. *Роден край*. № 19, 25.05.2018 р. С. 4.
4. Садовий М. І. Вчений високої думки: доктор наук, педагог: сорок років трудової діяльності. *Наукові записки. Серія : Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. Випуск 5. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. С. 3–6.